

5) Morální orientace, situačnost, normy, konflikt závazků

Pro morální posuzování situace a jednání v této situaci je rozhodující zcela základní rozlišení: mohu-li udělat něco pozitivního, lépe řečeno pozitivnějšího, lepšího (vždycky jde o relaci), nepotřebuji k tomu hledat žádné morální oprávnění. Toho je naproti tomu zapotřebí tam, kde nejsem schopen udělat něco pozitivnějšího, lepšího. Jinými slovy, všude tam, kde by někdo jiný (ovšem přítomný) mohl udělat něco lépe než já, je mou povinností se do věci nehrnout, „nemontovat“ a nechat pracovat toho lepšího. To znamená: základním morálním příkazem je respekt k tomu, kdo něco umí, zejména kdo to umí lépe než já. Všude tam, kde dělám něco, co by někdo (přítomný) druhý dovedl lépe, musím mít zvláštní a zcela konkrétní morální ospravedlnění (např. ve škole řeší příklad nikoliv profesor nebo učitel, nýbrž žák, protože cílem je vést žáka k samostatnému rozhodování a postupu; častěji je vyvoláván méně schopný žák než schopnější, protože právě ten méně schopný potřebuje více péče a vedení; atd.). Morální posuzování je situační také v tom smyslu, že záleží na tom, kdo všechno je přítomen. Není-li schopen nikdo, kdo to dovede lépe než já, musím přijmout určitou míru odpovědnosti, spjatou s mírou své připravenosti zhostit se mimořádného úkolu co nejlépe. Důležitým problémem se pak stává konflikt povinností. Všestranněji připravení by byli naprosto přetížení, málo připravení a nepřipravení by byli velmi často zbavováni jakékoliv odpovědnosti jen pro přítomnost schopnějších a připravenějších. Je proto nutno vypracovat jakousi uznávanou hierarchii, a to jak samotných povinností, tak společenských funkcí a postavení. (Např. je nutno vyjasnit situaci, v níž mnohem připravenější by měl provést několik důležitých akcí, v nichž nemůže stihnout vše v té kvalitě a v té rychlosti, jaké jsou potřebné. Tak mu přibývá další povinnost, aby zapojil i ty, kteří jsou méně připravení, ale aby je také natolik instruoval a kontroloval, aby kvalita a rychlost jejich pomocných aktivit nebyla snížena pro jejich nepřipravenost pod nezbytně potřebou úroveň. Atd.)

14. 9. 82